

УДК 811.581'367.335

ПІДСТАВИ ДЛЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Наталія РУДА

*Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
вул. Блюхера, 2, 61001, Харків, Україна,
тел.: (38057)681174*

Статтю присвячено проблемі визначення класифікації складного речення у сучасній китайській мові. Подано традиційну класифікацію, якої дотримується більшість китайських та вітчизняних лінгвістів-синалогів, та новаторську класифікацію на прикладі роману Лао Ше „Рикша”, яка, на думку автора статті, більшою мірою відповідає особливостям сучасної китайської мови.

Ключові слова: сучасна китайська мова, синтаксис, складні речення.

Проблемою складного речення у китайській мові займалися такі видатні китайські лінгвісти, як Юан Тюн (袁晖), Ю ЯнгЧун (徐阳春), Син ФуНань (邓福南), а також провідні вчені різних країн, серед яких значне місце займають російські науковці В. І. Горелов, О. О. Драгунов, К. М. Драгунова та ін. На сучасному етапі розвитку китайської граматики погляди вчених на складне речення вже доволі сформовані, чітко описані у наукових роботах. Вони набули широкого розповсюдження та, навіть, стали традиційними. Але водночас дослідження проблеми складного речення в сучасній лінгвістиці залишається актуальним, через те, що будь-яка мова – це живий та бурхливий процес, в якому нічого не може залишатися статичним. Так і погляди на проблему складного речення повинні модернізуватися, а іноді і повністю оновлюватися, відповідно до вимог живої мови.

Метою роботи є визначення проблеми класифікації складного речення у сучасній китайській мові на матеріалі твору відомого письменника Лао Ше „Рикша”.

Для досягнення цієї мети треба вирішити такі завдання:

1. Дати визначення складного речення у сучасній китайській мові.
2. Розглянути традиційну класифікацію складного речення у сучасній китайській мові.
3. Розглянути традиційну класифікацію складного речення на матеріалі роману Лао Ше „Рикша”.

Ознайомившись із дослідженнями доволі великої кількості наукових робіт видатних лінгвістів за темою, тобто роботами В. І. Горелова, О. О. Драгунова, Т. П. Задоренко, А. Ф. Котової, а також з працями з граматики китайської мови відомих китайських вчених Ван Ляо-и, Мой Шу-сяня, Юан Тюн (袁晖), Ю ЯнгЧун (徐阳春), Син ФуНань (邓福南), Син ФуІ (邢福义), Хе АрШи (何尔士), Янг БаіТюн (扬伯峻) та багатьох інших, ми дійшли висновку, що розуміння складного речення та його головних властивостей у китайській мові було сформоване під впливом

граматики російської мови. Саме з цієї причини прийнята за традиційну та найправильнішу концепція розуміння складного речення не повною мірою відображає особливості китайського складного речення та його основні властивості. Отже, проблема складного речення у китайській мові ще не є вирішеною до кінця, а тому є доволі актуальною і потребує вивчення.

У китайській мові речення загалом – це одиниця мовлення, яка має здатність передавати зміст. Погляди китайських лінгвістів на визначення цього типу речення переважно збігаються, але все ж таки мають деякі відмінності. Проаналізувавши декілька найбільш розповсюджених означень складного речення різних учених можна сформулювати визначення, що надаватиме повну інформацію стосовно складного речення та його властивостей у китайській мові:

Складне речення у китайській мові – це базова одиниця, яка характеризується змістовою завершеністю та інтонаційним забарвленням; вона містить дві або більше предикативних одиниць, що доповнюють, пояснюють або розширюють одна одну та пов'язані між собою за допомогою використання спеціальної лексики – службових слів або без залучення їх у склад речення, тобто безсполучниковим зв'язком.

Хоча китайські лінгвісти майже однаково визначають складне речення та притаманні йому властивості, але їхні погляди розходяться щодо класифікації цього типу речень. На сучасному етапі розвитку китайської лінгвістики виділяють дві базові класифікації складного речення.

Першої класифікації, що стала об'єктом нашого дослідження і яка є найрозповсюдженішою, дотримуються такі китайські вчені, як Юан Тюн (袁晖), Ю ЯнгЧун (徐阳春), Син ФуНань (邓福南), а також усі російські лінгвісти, що займалися дослідженням цього питання, серед них В. І. Горелов, О. О. Драгунова та ін. Її автори поділяють усі складні речення на складносурядні – 联合复句 – та складнопідрядні – 偏正复句, а також на речення з асинтетичним та синтетичним видами зв'язку, тобто на сполучникові і безсполучникові речення.

Традиційний підхід до розподілу складних речень у китайській мові на класи, хоча й має велику кількість прихильників, але все одно не може вважатися найкращим та універсальним. Класифікація, що має статус традиційної у китайській граматиці, є своєрідною калькою з класифікації складного речення у російській мові. Саме тому при такому способі класифікування китайські складні речення втрачають свою специфіку. З цього можна зробити висновок, що класифікація, яка не повною мірою відображає особливості китайського складного речення та його основні властивості, не може бути універсальною та потребує подальшого вдосконалення.

Друга класифікація, яка була обрана для детального аналізу, описана у роботах такими китайських учених, як Син Фуї (邢福义), Хи АрШи (何尔士), Янг БаїТюн (扬伯峻), але не знайшла відображення у працях іноземних лінгвістів. За цією класифікацією всі складні речення поділяються на три великі групи:

а) причинно-цільові (因果):

因为他想跟苦三说说话的心情越来越急切,所以我们说话的时间也越来越短了

Через те що його бажання побалакати з Ку Саном ставало все палкіше, тому час нашої бесіди невпинно скорочувався.

У реченнях цього типу іноді спостерігається уникання використання однієї із

частин, тоді речення може нести нам інформацію або тільки про причину, або тільки про наслідки. Причинно-цільові речення є найпоширенішими у китайській мові. У творі “Рикша” вони становлять 54% серед інших складних речень.

б) сумісного існування (并列).

Сполучники, що вживаються у таких реченнях вказують на якісь сумісно існуючі властивості. Конструкція є відкритою, тобто може описувати два та більше споріднені явища :

他既年轻，又聪明，又好看。 *Він молодий, розумний, красивий.*

Речення цього типу менш розповсюджені і становлять 5,2 % серед інших складних речень.

в) переходу або переломного моменту (转折).

Цей тип речення показує повне протистояння дій або явищ, описаних у першій та другій частинах:

她想笑,但是笑不出来。 *Вона хотіла посміхнутися, але не могла.*

Вони доволі широко розповсюджені у китайській мові (43,8% у романі “Рикша”), дуже часто трапляються як в усному, так і в письмовому мовленні і тому цій групі речень приділено багато уваги у процесі вивчення складного речення.

Такий розподіл складався за трьома ознаками:

1. *За різноманіттям описаних відносин.* Кожне речення, в якому наявні відносини послідовності, виражені за допомогою конструкцій типу “因为..., 所以...” (через те що..., тому...) відносимо до **因果** речень. За відсутності відносин послідовності у складному реченні, але наявності відносин сумісного існування, що виражається за допомогою таких конструкцій, як “既...又...” (і..., та...) речення належить до типу **并列**. А будь-яке речення, побудоване на основі конструкцій подібних до “不是..., 而是...” (не..., але...) та таких, що описують переломний момент або перехід, класифікують як **转折** речення.

2. *За системою формування.* **因果**, **并列** та **转折** речення мають чітко встановлену схему побудови. Звідси зрозуміло, що будь-яке речення може бути віднесене до одного з трьох основних видів складних речень, спираючись на схему, за якою воно побудоване. Так знижується можливість віднесення речення однієї групи до іншої, а також можливість виникнення неясних ситуацій.

3. *За описом фактів.* Кожний тип складного речення має дуже велике значення в аспекті донесення змісту через форму, тобто натрапляючи на знайому конструкцію ми можемо здогадатися про ймовірний зміст зовсім незнайомого та незрозумілого речення.

Кожна з названих трьох груп складних речень поділяється на підкласи, кожен з яких має свої особливості, що виражаються за допомогою того чи іншого сполучника.

Після ретельного аналізу відносно нової в галузі китайської лінгвістики класифікації складного речення, необхідно зазначити, що вона також не є універсальною, що вона не досить повно відображає усі особливості складного речення, але порівняно із традиційним підходом нова класифікація насправді відображає специфіку саме китайського складного речення. Ця класифікація ще не набула широкого розповсюдження серед лінгвістів, що займаються проблемою складного речення у китайській мові за межами Китаю, але велика кількість китайських лінгвістів нового покоління дотримуються саме цього підходу до класифікації складного речення. Тому є всі підстави вважати саме цю класифікацію

найбільш відповідною для дослідження синтаксису сучасної китайської мови та у процесі викладання китайської мови у вищих навчальних закладах.

1. Ван Ляо-и. Основы китайской грамматики / [под ред. А. А. Драгунова и Жоу Сун-юаня] / Ван Ляо-и. – М. : Изд-во иностр. лит., 1954.
2. Горелов В. И. Практическая грамматика китайского языка / В. И. Горелов. – М. : Внешготиздат, 1957.
3. Горелов В. И. Основные средства объединения частей в сложноподчиненном предложении в современном китайском литературном языке / В. И. Горелов. – М. : Изд-во вост. лит., 1960.
4. Горелов В. И. Союзы в сложноподчиненном предложении в современном китайском литературном языке / В. И. Горелов. – М. : Изд-во международных отношений, 1963.
5. Горелов В. И. Теоретическая грамматика китайского языка / В. И. Горелов. – М. : Просвещение, 1989.
6. Драгунов А. А. Грамматическая система современного китайского разговорного языка / А. А. Драгунов. – М. : Изд-во вост. лит., 1962.
7. Драгунова Е. Н. Учебник китайского языка : для ВУЗов / Е. Н. Драгунова. – М. : Наука, 1965.
8. Котова А. Ф. Китайский язык : Учебное пособие для 2 курса : В 2-х ч. / А. Ф. Котова. – М. : изд-во МГУ, 1992. – Ч 1.
9. Коротков Н. Н. Учебник китайского языка / Н. Н. Коротков, Б. С. Исаенко. – М. : Внешготиздат, 1954.
10. Мой Шу-сян. Очерк грамматики китайского языка / Мой Шу-сян – М. : Изд-во вост. лит., 1961.
11. Ошанин И. М. Некоторые вопросы китайской грамматики / И. М. Ошанин. – М. : Внешготиздат, 1965.
12. 袁晖. 现代汉语 / 安徽教育出版社 – 合肥市, 1987.
13. 徐阳春. 现代汉语复句句式研究 / 中国社会科学出版社 – 北京, 2002.
14. 邓福南. 汉语语法新篇 / 湖南教育出版社 – 长沙, 1983.
15. 邢福义. 汉语语法三百问 / 商务印书馆 – 北京, 2002.
16. 老舍. 骆驼祥子 / 外文出版社 – 北京, 2001.

COMPOUND SENTENCES' CLASSIFICATION IN THE MODERN CHINESE LANGUAGE

Nataliya RUDA

*Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Blukher str., 2; 61001, Kharkiv, Ukraine,
tel.: (38057) 681174*

The article is dedicated to one of the most actual problems in syntax of the Modern Chinese Language. The author offers the modern classification of compound sentences, which is not so widely spread as the traditional one.

Key words: Modern Chinese Language, syntax, compound sentences.

Стаття надійшла до редколегії 27.09.2007

Прийнята до друку 03.03.2008